

perit operei cercetate noi dimensiuni, prospectând un filon poetic-filozofic, precum și anumite valențe ale grotescului. O asemenea „deschidere de drum” a fost memorabilul spectacol al lui Andrei Șerban cu piesa *Omul cel bun din Siciuan*, la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, în stagiunea 1968/1969. Dorința de a-l citi pe Brecht într-o manieră personală a inspirat câteva momente antologice ale spectacolului românesc. Autoarea comunicării a trecut în revistă asemenea montări reprezentative: *Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită* la Teatrul 'Giulești, în regia lui Horea Popescu, îndrăzneț pamflet agitatoric; *Opera de trei parale* la Teatrul „Bulandra”, în regia lui Liviu Ciulei, în care acțiunea era transplantată într-un Megalopolis american; spectacole ale Teatrului de Comedie (devenit, într-o vreme, o adevărată „casă a lui Brecht”), precum și ale Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Iași. Faptul că multe montări brechtiene au fost jucate stagiuni de-a rîndul demonstrează interesul publicului din țara noastră față de opera acestui scriitor, care privește lumea în continuă prefacere, în lumina viziunii sale dialectice.

În comunicarea sa, intitulată sugestiv *Cum s-a citit Brecht pe sine și pe alții*, prof. univ. dr. Romul Munteanu a adus reuniunii un suflu polemic, în autentic spirit brechtian, pledînd cu patos și pe baza unei riguroase argumentații științifice, pentru o lectură liberă a operei brechtiene, pentru o interpretare diversificată, principiu susținut de Brecht însuși. Vorbitorul a relevat originalitatea scriitorului, punîndu-l în relație atît cu clasicii, cît și cu autorii importanți ai contemporaneității, ca Friedrich Dürrenmatt, Max Frisch, Eugen Ionescu, Slawomir Mrozek, J. P. Sartre, Albert Camus.

În cadrul Seminarului au fost prezentate trei filme: un documentar de montaj despre viața lui Brecht și două filme de televiziune, *Moartea și învierea lui Wilhelm Hausmann*, după povestirea *Locul de muncă* (*Der Arbeitsplatz*) și *Răzbu-narea căpitanului Mitchell*, după povestirea *Safety first*, ambele în regia Christei Mühl. În holul Studioului de teatru al I.A.T.C. a fost organizată o frumoasă expoziție de cărți, reviste și discuri.

Așa cum s-a arătat și în încheierea lucrărilor, Seminarul și-a atins scopul, prilejuind un schimb sincer de opinii, excelent punct de pornire pentru viitoare întîlniri. Dealtfel, s-a și făcut auzită întrebarea: pe cînd viitorul „Seminar Brecht”? Pe cînd, o întîlnire cu (și despre) „Brecht, contemporanul nostru”?

Ioana MĂRGINEANU

ION ZAMFIRESCU: „Teatrul european în secolul luminilor”

După cele trei volume ale *Istoriei universale a teatrului* (E.L.U. 1958, 1966, 1968), cuprinzînd evoluția dramaturgiei din antichitate pînă la clasicism, recenta lucrare *Teatrul european în secolul luminilor* (Ed. Eminescu, col. „Masca”) se integrează firesc vastei panorame a istoriei teatrului, întreprinsă de Ion Zamfirescu.

Epoca luminilor — studiată magistral, pentru aria românească, de D. Popovici (1945) și de Romul Munteanu (*Literatura europeană în epoca luminilor*, ed. I, 1971, ed. a II-a, 1979) — prezintă, în privința dramei, imaginea unei efervescențe.

Studiul istoric al profesorului Ion Zamfirescu (preluînd și capitolul iluminismului dintr-o lucrare a sa anterioară, *Drama istorică universală și națională*, 1976) delimitează (așa cum ne-au obișnuit volumele amintite, într-o manieră universal-tradițională, deschisă spre revelarea umanismului caracteristic marilor curente culturale) specificul epocii abordate, din punctul de vedere al ideilor sociale și filozofice, care au configurat statutul a parte al omului secolului luminilor. Analiza dualității național-universal este modalitatea principală de investigare folosită de autor, iar materia dramaturgică, în sine foarte diversă, ilustrează teza evadării teatrului de sub rigorile clasicismului, pe măsura apariției unor noi modalități de expresie.

Dintre cele opt capitole ale lucrării, trei sînt dedicate evoluției literaturii dramatice franceze (tragedia clasică, drama burgheză, comedia), și alte trei, iluminismului în teatrul britanic, german și în alte țări europene.

Încă din capitolul introductiv, profesorul Zamfirescu formulează ideea că, în climatul impregnat de filozofie, „teatrul a însemnat o prezență reală, pe de o parte asimilînd și transpunînd în formă dramatică mesaje ale epocii, pe de altă parte emițînd el însuși idei și opțiuni menite să devină puncte de vedere și determinări

active în programele aceleiași epoci. E vorba, deopotrivă, de mișcări cu caracter național, legate de evenimente și interese locale, ca și de altele, cu respirație mai cuprinzătoare, punînd în cauză fapte și semnificații din viziunea universalistă a secolului.”

Consemnînd declinul tragediei clasice, autorul urmărește evoluția dramaturgiei pe trei direcții : salvarea tragediei ; drama, gen intermediar între tragedie și comedie ; comedia. Analiza creației unor dramaturgi de orientări și valori diferite (Crébillon, Voltaire, Diderot, Sedaine, Regnard, Lesage, Nivelles de La Chaussée, Marivaux, Beaumarchais, Chénier, Lemerrier) este însoțită de comentarea preocupărilor de teorie și de critică teatrală. Sînt prezentate, astfel, contribuțiile teoretice (volume, prefețe la piese, scrisori) ale unor dramaturgi și oameni de teatru (v. subcapitolele „Puneri în discuție“, „Diderot, doctrinarul și dramaturgul“).

Un capitol este consacrat dramei burgheze, apreciată drept moment-cheie în dezvoltarea teatrului modern. Istoricul examinează relațiile acestei specii dramatice, cu melodrama și cu drama romantică.

Capitolele care se ocupă de diferite arii naționale ale teatrului iluminist (britanic, german, italian, iberic, rus) sînt caracteristice pentru metoda de istoric al teatrului a profesorului Ion Zamfirescu : reunirea unor serii de informații (privind structura socială, mișcarea de idei), precum și a unor texte programatice, în stare să susțină viziunea de ansamblu asupra unei epoci deschise spre spiritualitate, spre cultură. Autorii analizați, doctrinari (Johnson și Dryden) și dramaturgi (D'Avenant, Dryden, Otway, Wycherly, Farquhar, Cibber, Gay, Goldsmith, Sheridan, Lessing, Goethe, Schiller) sînt reprezentanți ai unui umanism specific timpului lor.

„Teatrul epocii luminilor a invocat și a stăruit să recunoască drepturi suverane rațiunii, dar nu unei rațiuni de tip formal și scolastic, ci uneia capabile să asigure norme și articulații ale gândirii critice...”. Este concluzia din perspectiva căreia Ion Zamfirescu întreprinde această a patra parte a „Istoriei universale a teatrului“, cuprinzătoare și bogată în detalii, ca și în idei.

Marian POPESCU

„Dramaturgia istorică românească“

Editura Albatros publică sub acest titlu, în seria de sinteze „Lyceum“, o antologie a dramei de inspirație istorică, cuprinzînd opt texte : **Răzvan și Vidra** de Bogdan Petriceicu Hasdeu, **Deopotrivă** de Vasile Alecsandri, **Vlăcu-Vodă** de Alexandru Davila, **Apus de soare** de Barbu Delavrancea, **Letopiseșii** de Mihail Sorbul, **Doamna lui Ieremia** de Nicolae Iorga, **Avram Iancu** de Lucian Blaga și **Bălcescu** de Camil Petrescu.

E vorba, cum se vede cu ușurință, de repertoriul clasic al dramaturgiei naționale. Ion Nistor, îngrijitorul ediției, dezvăluie, într-o amplă prefață, criteriile care au funcționat în selectare. Desigur că scopul ce a stat la baza alcătuirii antologiei a fost în primul rînd didactic. Din acest punct de vedere, se constată că Ion Nistor posedă o certă experiență, adăugînd pentru fiecare autor referințele biobibliografice minime, iar la sfîrșitul volumului doi, o cronologie orientativă asupra principalelor evenimente teatrale, un dicționar de personaje istorice, de nume și de locuri, precum și un glosar, indispensabil.

În ceea ce privește selecția, nu am fi avut nimic de obiectat dacă nu ne-ar fi atras atenția, în mod discordant, spațiul acordat piesei **Letopiseșii** de Mihail Sorbul (în total 245 de pagini, adică de patru ori mai mult decît cel acordat lui Barbu Delavrancea). Recurgînd la o versificație nu tocmai adecvată, pentru momentul cînd a fost scrisă (1914, deci la aproape 50 de ani de la **Răzvan și Vidra** a lui Hasdeu), drama lui Sorbul are o întindere disproportionată în raport cu valoarea artistică ; țînînd cont de faptul că nu se predă în licee, ar fi putut să lipsească, fără nici o pierdere, din antologie. Ion Nistor ar putea repara acest neajuns în ediția a doua a lucrării sale, cînd ar trebui să dea, în locul lui Mihail Sorbul (care eventual poate fi reprezentat printr-un fragment), cîteva dintre încercările fragmentare de teatru istoric ale lui Mihai Eminescu. În multe dintre